

Nederlandse grammatica,

passend bij de basiscursus Hierogliefen van Huub Pragt.

Zie het cursusaanbod op www.egyptologie.nl

Auteur: Richard de Jong

Inleiding

De informatie in dit document sluit aan bij de basis cursus Hierogliefen van Huub Pragt. Zie www.egyptologie.nl voor meer informatie over deze en andere cursussen.

Ik volgde zowel de basis- als de vervolgcursus Hierogliefen in 2010. Tijdens de cursus merkte ik dat mijn grammaticale kennis, lang geleden opgedaan op de basisschool, ver was weggezakt. Daardoor vond ik het lastiger om de cursus goed te volgen. Omdat ik vermoed dat andere cursisten tegen hetzelfde probleem aan zullen lopen, heb ik dit document opgesteld.

De in dit document genoemde hoofdstukken komen overeen met de hoofdstukken in de cursusmap 'Hierogliefen' van Huub Pragt. De in dit document beschreven grammatica komt meestal voor in de cursusmap als aparte paragraaf in een hoofdstuk, zoals bijvoorbeeld het zelfstandig naamwoord in Hoofdstuk 2 en het bijwoord in Hoofdstuk 4. Maar ook bevat dit document soms grammatica die alleen maar wordt genoemd in de cursusmap, zonder dat het verder behandeld wordt. Een voorbeeld hiervan is de bijwoordelijke bepaling in Hoofdstuk 4 of het bezittelijk voornaamwoord in Hoofdstuk 5.

U kunt dit document als volgt gebruiken:

Stel, u bestudeert een hoofdstuk in de cursusmap en u komt een grammaticaal begrip tegen waarvan u de (diepere) betekenis wilt weten. Op dat moment kijkt u in dit document in hetzelfde hoofdstuk als de cursusmap. U zoekt het begrip op en leest de bijbehorende informatie. Meestal wordt de informatie vergezeld van enkele internetlinks naar pagina's waar u nog wat kunt oefenen met dat begrip.

Hoofdstuk 0 sluit niet aan bij de cursusmap maar bevat informatie die handig is als voorkennis. Ik adviseer u Hoofdstuk 0 door te nemen alvorens u met de rest van dit document of de cursusmap aan de slag gaat.

Dit document heeft geen overlap met de cursusmap. Dat betekent onder andere dat de in dit document behandelde grammatica van toepassing is op de huidige Nederlandse taal, niet op de grammatica van het Middel-Egyptisch.

Het doel van dit document is om u als cursist te helpen met het ophalen van de Nederlandse grammatica die nodig is om de cursus beter te volgen en te begrijpen.

Heeft u opmerkingen, aanvullingen, suggesties of verbeteringen? Stuur deze dan naar dejong1968@gmail.com

Mei 2010

Richard de Jong

Bij het maken van dit document zijn de volgende bronnen gebruikt:

www.wikipedia.org

www.jufmelis.nl

www.onzetaal.nl

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 0.....	4
Werkwoord.....	4
Zelfstandig werkwoord.....	4
Hulpwerkwoord.....	5
Lidwoord.....	6
Persoonsvorm.....	6
Onderwerp.....	7
Gezegde.....	8
Lijdend voorwerp.....	9
Meewerkend voorwerp.....	10
Zinsontleding.....	10
Hoofdstuk 2.....	11
Zelfstandig naamwoord.....	11
Hoofdstuk 3.....	12
Bijvoeglijk naamwoord.....	12
Hoofdstuk 4.....	13
Voorzetsels.....	13
Bijwoord.....	13
Bijwoordelijke bepaling.....	14
Gezegde.....	15
Aanwijzend voornaamwoord.....	15
Voornaamwoorden.....	15
Aanwijzend voornaamwoord.....	15
Onderwerp.....	15
Hoofdstuk 5.....	16
Suffix.....	16
Persoonlijk voornaamwoord.....	16
Bezittelijk voornaamwoord.....	18
Lijdend voorwerp.....	18
Hoofdstuk 8.....	19
Deelwoord.....	19
Het onvoltooid deelwoord.....	19
Het voltooid deelwoord.....	20

Hoofdstuk 0

Voordat u begint met het bestuderen van de cursusmap 'Hierogliefen' van Huub Pragt, is het raadzaam om uw kennis van de meest voorkomende grammaticale begrippen op te halen. Deze worden in dit hoofdstuk behandeld. Ook kunt u in dit hoofdstuk oefenen met zinsbouw.

Zoals reeds in de inleiding genoemd, behandelt dit document de grammatica die van toepassing is op de huidige Nederlandse taal, niet de grammatica van het Middel-Egyptisch.

Bij elk van de onderstaande begrippen wordt aangegeven in welk hoofdstuk van de cursusmap dit begrip **voor het eerst** wordt **genoemd** (dus niet per se behandeld).

Werkwoord

[Hoofdstuk 5 cursusmap]

Zelfstandig werkwoord (infinitief)

Werkwoorden zijn woorden die aangeven wat er wordt gedaan. Werkwoorden kunnen in een zin de handeling aangeven. Werkwoorden geven ook aan in welke tijd de zin staat: de verleden, tegenwoordige of toekomstige tijd. Voorbeelden van werkwoorden:

doen, geven, dragen, spreken, lopen, uitgaan, horen, aanbidden, slapen, beeldhouwen, schrijven, drinken, eten, gaan, zijn, worden,

Wanneer een werkwoord in een zin de handeling aangeeft, dan is dat werkwoord een zelfstandig werkwoord. Het zelfstandig werkwoord is dus het belangrijkste werkwoord. Er staat altijd maar één zelfstandig werkwoord in een zin. Vaak is dit het laatste werkwoord van de zin.

Voorbeelden:

- Ik **loop** naar de tempel
- Ik ben naar de tempel **gelopen**.
- Wij **gaan** naar de rivier
- Ik heb het brood en bier **neergelegd** op de offertafel.

Online oefeningen:

Werkwoorden:

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-1>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-2>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-3>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-4>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-5>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Werkwoorden/Werkwoorden-6>

Hoofdstuk 0

Zelfstandige werkwoorden

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandige-Werkwoorden/Zelfstandige-werkwoorden-1>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandige-Werkwoorden/Zelfstandige-werkwoorden-2>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandige-Werkwoorden/Zelfstandige-werkwoorden-3>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandige-Werkwoorden/Zelfstandige-werkwoorden-4>

Hulpwerkwoord

U kunt een hulpwerkwoord als volgt vinden:

bepaal in de zin eerst het zelfstandig werkwoord. Alle andere werkwoorden in de zin zijn dan de hulpwerkwoorden. De **hulpwerkwoorden geven geen handeling aan in de zin**. Er kunnen meerdere hulpwerkwoorden in een zin staan, maar er kan ook geen hulpwerkwoord in een zin staan.

Voorbeelden:

- Ik loop naar de tempel. (geen hulpwerkwoord)
- Ik **ben** naar de tempel gelopen.
- Ik **heb** gisteren een woestijnhaas gegeten.
- Ik **heb** altijd al **willen** varen

Online oefeningen:

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Hulpwerkwoorden/Hulpwerkwoorden-1>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Hulpwerkwoorden/Hulpwerkwoorden-2>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Hulpwerkwoorden/Hulpwerkwoorden-3>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Hulpwerkwoorden/Hulpwerkwoorden-4>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/hw/hw1.php?code=>

Lidwoord

[Hoofdstuk 2 cursusmap]

Lidwoorden staan vóór het zelfstandig naamwoord.

De 3 lidwoorden zijn 'de', 'het' en 'een'.

Voorbeelden:

- **De** tempel
- **De** opzichter
- **Het** huis
- **Een** koning
- **Een** boot

Online oefeningen:

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Lidwoorden/lidwoorden-1>

<http://jufmelis.nl/woordsoorten/Lidwoorden/lidwoorden-2>

Persoonsvorm

De persoonsvorm [pv] is altijd een werkwoord. U kunt de persoonsvorm op een aantal manieren vinden:

1. Wanneer u de zin in een andere tijd zet, verandert de pv mee.
Voorbeeld:
Ik **loop** naar de tempel - Ik **liep** naar de tempel.
2. Wanneer u de zin verandert van aantal, verandert de pv mee.
Voorbeeld:
Ik **loop** naar de tempel. - Wij **lopen** naar de tempel.
3. Wanneer u de zin vragend maakt, is de pv het eerste werkwoord.
Voorbeeld:Ik **loop** naar de tempel. - **Loop** ik naar de tempel?

Online oefeningen:

<http://jufmelis.nl/zinsontleding/pv/pv-1>

<http://jufmelis.nl/zinsontleding/pv/pv-2>

<http://jufmelis.nl/zinsontleding/pv/pv-3>

Onderwerp

[Hoofdstuk 4 cursusmap]

Het onderwerp van de zin is degene of datgene wat in de zin iets doet of is.

Voorbeelden:

1. **De oudste zoon** brengt een stemoffer. (de oudste zoon doet iets)
2. Vandaag is **het huis van Anoebis** gesloten. (het huis van Anoebis is iets)
3. **Achnaton, die zelf uit Thebe kwam**, woont al jaren in Amarna
(Achnaton, die zelf uit Thebe kwam, doet iets)
4. **Het** regent nu al dagen. (het doet iets)
5. **Mijn moeder** gaat nooit naar de rivier. (mijn moeder doet iets)

Zoals in bovenstaande zinnen te zien is, kan het onderwerp bestaan uit een of twee woorden, maar ook uit langere zinsdelen, zoals de zinnen 2 en 3. Het onderwerp van de zin bevat in zulk soort gevallen meestal een zelfstandig naamwoord [Hoofdstuk 2] of een persoonlijk voornaamwoord [Hoofdstuk 5].

U kunt het onderwerp op een aantal manieren bepalen.

- Het onderwerp en de persoonsvorm moeten grammaticaal met elkaar overeenkomen. Beide moeten bijvoorbeeld de eerste persoon enkelvoud zijn. Als de persoonsvorm van een enkelvoud in een meervoud verandert, verandert het onderwerp mee:
 1. **De oudste zoon** brengt een stemoffer.
'brengt' is hier de persoonsvorm. Deze zetten we in het meervoud:
'De oudste zoon brengen een stemoffer.'
Nu moet het onderwerp meeveranderen: '**De oudste zonen** brengen een stemoffer'.
 2. Vandaag is **het huis van Anoebis** gesloten.
'is' is hier de persoonsvorm. Deze zetten we in het meervoud:
'Vandaag zijn het huis van Anoebis gesloten.'
Nu moet het onderwerp meeveranderen: 'Vandaag zijn **de huizen van Anoebis** gesloten'
- Een andere manier is om de vraag te stellen: 'Wie of wat doet iets of is iets?'
Het antwoord op die vraag is het onderwerp van de zin.
 1. **De oudste zoon** brengt een stemoffer. → Wie brengt een stemoffer?
 2. Vandaag is **het huis van Anoebis** gesloten. → Wat is vandaag gesloten?

Online oefenen van persoonsvorm en onderwerp:

http://www.passito.be/index_bestanden/nederlands/opv03.htm

Gezegde

[Hoofdstuk 4]

Het gezegde is het zinsdeel dat aangeeft welke handeling centraal staat in een zin. Het gezegde geeft aan wie of wat het onderwerp is of doet. Het gezegde bestaat uit minstens één werkwoord, dat soms aangevuld wordt met een naamwoord of met andere werkwoorden.

Er bestaan twee soorten gezegdes: het werkwoordelijk gezegde en het naamwoordelijk gezegde. Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit alle werkwoorden die in de (hoofd)zin staan, daar zit dus ook altijd de persoonsvorm bij:

1. Toetanchamon **loopt** naar buiten
2. Toetanchamon **is** naar buiten **gelopen**
3. Toetanchamon **had** naar buiten **kunnen lopen**
4. Toetanchamon, die wat moe was, **had** naar buiten **kunnen lopen**.

In de vierde zin hoort 'was', dat in een bijzin staat, niet bij het gezegde. Ook werkwoordelijke uitdrukkingen horen tot het werkwoordelijk gezegde.

Het naamwoordelijk gezegde bestaat uit één of meer werkwoorden en een (zelfstandig, bijvoeglijk, enz.) naamwoord. Ook hier zit altijd de persoonsvorm bij. Het hoofdwkwoord van een naamwoordelijk gezegde heet het koppelwerkwoord. Met het naamwoordelijk gezegde wordt altijd een vaste eigenschap of toestand gegeven van het onderwerp:

- Ipy **is koningsschrijver**
- Thebe **schijnt mooi te zijn**

Ook koppelwerkwoorden kunnen vergezeld worden door een hulpwerkwoord:

1. Zij **is priesteres geweest**.
2. Mijn vriend **wil hofmeester worden**.
3. Khufu **is bekneeld geraakt** tussen twee stenen van de piramide.

Online oefeningen:

Koppelwerkwoord

Uitleg: <http://www.taallessenonline.nl/taal/kw/kwuitleg.php?code=>

Oefenen: <http://www.taallessenonline.nl/taal/kw/kw1.php?code=>

Werkwoordelijk gezegde

<http://www.taallessenonline.nl/taal/wwg/wwg1.php?code=>

http://www.projectx2002.org/nederlands_hotpots/zinso_01wwg.htm

Naamwoordelijk gezegde

<http://www.taallessenonline.nl/taal/nwg/nwg1.php?code=>

http://www.w-sos.nl/Data%20HotPotatoes/Het_naamwoordelijk_gezegde_01.htm

Lijdend voorwerp

Het lijdend voorwerp is degene die of datgene wat de werking van het gezegde ondergaat. Voorbeelden:

1. Hij is **een heer van eerbiedwaardigheid**
2. Nefertete heeft **Kiya** gisteren nog gezien.
3. Cheperkare showde zijn vader **zijn nieuwe kleren**.
4. Ik heb **de woorden van Imhotep** gehoord.

Het lijdend voorwerp kan gevonden worden door antwoord te geven op de vraag 'wie/wat + gezegde + onderwerp'. Voor de zinnen hierboven gaat dat als volgt:

1. Wat is hij? → Een heer van eerbiedwaardigheid
2. Wie heeft Nefertete gisteren nog gezien? → Kiya
3. Wat showde Cheperkare? Zijn nieuwe kleren
4. Wat heb ik gehoord? De woorden van Imhotep

Een lijdend voorwerp kan ook een bijzin omvatten, of zelfs bestaan uit een hele zin. In dat laatste geval wordt gesproken van een lijdendvoorwerpszin:

1. Cheperkare showde zijn vader de kleren die hij die ochtend gekregen had.
(Wat showde Cheperkare? → De kleren die hij die ochtend gekregen had)
2. 'Ik trek volgende week ten strijde', vertelde Ahmose.
(Wat vertelde Ahmose? Ik trek volgende week ten strijde.)

Online oefenen:

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv1.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv2.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv3.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv4.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv5.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/lv/lv6.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/groep8/e2.6.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/groep8/e10.5.php?code=>

Meewerkend voorwerp

Een meewerkend voorwerp is degene die iets ontvangt of verneemt of van wie iets wordt afgenomen. Het meewerkend voorwerp begint vaak met het voorzetsel 'aan', soms met het voorzetsel 'voor'. Als dat niet in de zin staat, kan het er meestal bij gedacht worden.

Voorbeelden:

- De schrijver brengt het **aan jou**.
- De schrijver geeft deze papyrus **aan zijn heer**
- Hij geeft al zijn goud **aan zijn kinderen**
- 'Hij heeft **de sarcofaag** een nieuwe verflaag gegeven'
- Hij brengt albast en kleding **voor ons** mee.

<http://www.taallessenonline.nl/taal/mv/mv1.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/mv/mv2.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/mv/mv3.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/mv/mv4.php?code=>

<http://www.taallessenonline.nl/taal/groep8/e3.4.php?code=>

Zinsontleding

Bij zinsontleding verdeelt u een zin in onderdelen en benoemt u de zin per onderdeel. Het is raadzaam om de zinsontleding te beginnen met het benoemen van de persoonsvorm.

Online oefenen:

Oefen nu het ontleden van zinnen op: <http://www.onlineklas.nl/zinnenontleden/>

Haal in het startscherm het laatste vinkje weg.

Zodra u in Hoofdstuk 4 de bijwoordelijke bepaling heeft doorgenomen, kunt u ook deze oefening doen: <http://www.bruuttaal.nl/hotpots/ontleden1.htm>

Hoofdstuk 2

Bestudeer eerst het begrip 'lidwoord' in Hoofdstuk 0.

Zelfstandig naamwoord

Zelfstandig naamwoorden zijn woorden waar je een lidwoord voor kunt zetten. Ze worden gebruikt voor mensen, dingen, dieren en plaatsen. Maar ook voor (eigen)namen, ook al kun je daar soms geen lidwoord voor zetten.

Voorbeelden:

- De **mond**
- Een **piramide**
- De **krokodil**
- Het **werk**
- Een **Lotusbloem**
- Het **huis**
- **Ramses**
- **Egypte**
- **Cairo**

Online oefeningen:

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandig-naamwoord/Zelfstandig-naamwoord-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Zelfstandig-naamwoord/Zelfstandig-naamwoord-2>

Hoofdstuk 3

Bijvoeglijk naamwoord

Het bijvoeglijk naamwoord zegt iets over een zelfstandig naamwoord. Het bijvoeglijk naamwoord geeft een eigenschap of kenmerk van het zelfstandig naamwoord aan.

In het Nederlands staat het bijvoeglijk naamwoord vaak voor een zelfstandig naamwoord, maar in het Middel-Egyptisch staat het bijvoeglijk naamwoord er juist achter. Zie Hoofdstuk 3.

Voorbeelden:

- de **lege** rivier
- de **mooie** zangeres
- de **grote** echtgenote
- de **vaardige** schrijver

Online oefeningen:

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bijvoeglijk-naamwoord/Bijvoeglijk-naamwoord-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bijvoeglijk-naamwoord/Bijvoeglijk-naamwoord-2>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bijvoeglijk-naamwoord/Bijvoeglijk-naamwoord-3>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bijvoeglijk-naamwoord/Bijvoeglijk-naamwoord-4>

Hoofdstuk 4

Voorzetsels

Voorzetsels geven de relatie aan tussen de woordgroep waar het voorzetsel toe behoort en een ander element in de zin. Voorzetsels zijn bijna altijd onderdeel van een woordgroep waarin het hoofdwoord een zelfstandig naamwoord is.

Voorbeelden van voorzetsels zijn: in, aan, voor, bij, na, op, zoals, met, naar, achter.

Voorbeelden:

- De man is **op** het veld
- De vijand is **onder** de beide voeten
- Hij gaat **met** de papyrusrol **naar** de priester

Voorzetsels kunnen ook achter de woordgroep staan waar ze bij horen: 'Hij stak de rivier **over**.'

Er zijn ook combinaties van voorzetsel mogelijk, zoals op ... af en door ... heen.

Voorbeelden:

- Hij voer snel **op** de wal **af**
- Zij liep **door** de poort **heen**

Soms lijkt een woord een voorzetsel, maar is het een zogenaamd 'scheidbaar werkwoord'. Het werkwoord bestaat dan uit twee delen:

- Opeten: Zij eet de gans **op**
- Afdoen: Hij doet de kroon **af**

Op en af zijn hier geen voorzetsels, maar ze horen gewoon bij het werkwoord.

Online oefeningen:

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Voorzetsels/Voorzetsels-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Voorzetsels/Voorzetsels-2>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Voorzetsels/Voorzetsels-3>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Voorzetsels/Voorzetsels-4>

Bijwoord

Bijwoorden zijn woorden die een zelfstandig naamwoord, een werkwoord of een ander bijwoord nader bepalen. Dat wil zeggen dat ze meer informatie geven over het woord waar ze bij horen.

Voorbeelden:

- Zij is een **bijzonder** mooie zangeres.
- De strijdswagen rijdt **hard**
- Hij werd begraven in de mastaba **hiernaast**
- **Misschien** bevindt de verborgen tombe zich hier

Hoofdstuk 4

Bijwoorden:

- geven een plaats aan: **hier, er, daar, rechts, ergens, nergens**
- geven een tijd aan: **nu, soms, plotseling, 's morgens, gauw**
- zijn woorden als: **wel, toch, ook, nog, immers, niet**
- zijn vraagwoorden als: **waar, wanneer, waarom, waardoor, waarmee en hoe.**
- kunnen iets zeggen over:
 - een werkwoord: De strijdswagen rijdt **hard**.
 - een ander bijwoord: Zij heeft haar armband **bijzonder** mooi gemaakt.
 - een bijvoeglijk naamwoord: Er lagen **erg** mooie sieraden op de offertafel

Aandachtspunt

In de zin: 'Zij is een bijzondere zangeres', is het woord 'bijzonder' een bijvoeglijk naamwoord.

In de zin: 'Zij is een bijzonder mooie zangeres', is het woord 'bijzonder' een bijwoord dat het woord 'mooie' (= bijvoeglijk naamwoord) nader bepaalt.

Bijwoordelijke bepaling

Een bijwoordelijke bepaling geeft nadere informatie over de handeling, het gebeuren of de toestand die in de zin wordt uitgedrukt.

Er zijn veel soorten bijwoordelijke bepalingen¹. Een paar voorbeelden:

Bijwoordelijke bepaling van plaats.

- Het offer staat klaar op **de offertafel**.
- Osiris werd vereerd **in Abydos**

Bijwoordelijke bepaling van middel.

- Ik ga **met de boot** naar Edfoe
- Ga je **daarmee** naar Edfoe?
- Vis vang je **met een speer**

Bijwoordelijke bepaling van richting

- Ik ga met de boot **naar Edfoe**
- Hij reed met zijn strijdswagen **het ravijn in**

Bijwoordelijke bepaling van tijd

- Ahmose komt **volgende week** terug van zijn strijd tegen de Hyksos
- De Hyksos zullen het **nooit** meer doen
- Voor **eeuwig en altijd**, zijn we van de Hyksos bevrijd
- Wacht eens **even?**

¹ Zie: <http://www.onzetaal.nl/advies/bijwbep.php> voor een uitgebreid overzicht

Gezegde

Zie Hoofdstuk 0

Aanwijzend voornaamwoord

Voornaamwoorden

Voornaamwoorden zijn woorden die verwijzen naar personen, dieren of zelfstandigheden, zonder die met name te noemen. Er zijn verschillende soorten voornaamwoorden:

- Persoonlijke voornaamwoorden (zie Hoofdstuk 5)
- Betrekkelijke voornaamwoorden
- Wederkerende voornaamwoorden
- Wederkerige voornaamwoorden
- Bezittelijke voornaamwoorden
- Vragende voornaamwoorden
- Onbepaalde voornaamwoorden
- Aanwijzende voornaamwoorden

Aanwijzend voornaamwoord

Aanwijzende voornaamwoorden zijn: **deze**, **die**, **dit** en **dat**.

Een aanwijzend voornaamwoord kan in plaats van het lidwoord staan voor een zelfstandig naamwoord (de veldbewoner, **die** veldbewoner).

Het aanwijzend voornaamwoord verwijst naar het zelfstandig naamwoord.

Voorbeelden:

- de schrijver → **deze / die** schrijver
- de mastaba → **deze / die** mastaba
- het meisje → **dit / dat** meisje
- het huis → **dit / dat** huis

Online oefeningen

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Aanwijzend-Voornaamwoord/Aanwijzend-voornaamwoord-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Aanwijzend-Voornaamwoord/Aanwijzend-voornaamwoord-2>

Onderwerp

Zie Hoofdstuk 0: Voorkennis

Hoofdstuk 5

Suffix

Een suffix is een achtervoegsel of uitgang. Een suffix komt in onze taal niet voor als zelfstandig woord. Enkele voorbeelden van een suffix als achtervoegsel in de Nederlandse taal:

- **-aar,- er** → *bakker, verzamelaar*
- **-aard, -erd** → *luisaard, lieverd*
- **-achtig** → *beestachtig, blauwachtig*
- **-heid** → *ongelijkheid, boosheid*
- **-ij** → *knoeierij, vleierij, boerderij, kanselarij, woestenij, lekkernij*
- **-ing** → *bedoeling, omheining*
- **-lijk** → *deugdelijk, koninklijk, verwerpelijk, wenselijk*
- **-schap** → *blijdschap, verwantschap, broederschap, vennootschap*
- **-te** → *hoogte, leegte*

In het Middel-Egyptisch wordt met het suffix echter wat anders bedoeld. Het gaat nog steeds om een achtervoegsel, maar nu betreft het een **persoonssuffix** en is dit persoonssuffix een vorm van het persoonlijk voornaamwoord. Zie Hoofdstuk 5.

Persoonlijk voornaamwoord

Een persoonlijk voornaamwoord is een voornaamwoord dat in de plaats van een zelfstandig naamwoord staat. Persoonlijke voornaamwoorden verwijzen meestal naar levende wezens, maar soms ook naar voorwerpen of onzichtbare zaken.

Alle woorden die persoonlijke voornaamwoord kunnen zijn, staan in onderstaand schema²:

	Onderwerpsvorm	Voorwerpsvorm
Enkelvoud		
Eerste persoon	Ik	mij (me)
Tweede persoon	jij (je)	jou (je)
	U	U
Derde persoon	hij	Hem
	zij (ze)	Haar
	het	Het
Meervoud		
Eerste persoon	wij (we)	Ons
Tweede persoon	jullie	Jullie
	U	U
Derde persoon	zij (ze)	hun, hen, ze

² Bron: www.jufmelis.nl

Hoofdstuk 5

Onderwerpsvorm: deze woorden worden in een zin als onderwerp gebruikt.

Voorwerpsvorm: deze woorden worden in een zin als lijdend voorwerp of als meewerkend voorwerp gebruikt.

Voorbeelden:

- **Ik** ga naar **jou**.
- **Jij** gaat naar **hem**.
- **Hij** gaat naar **haar**.
- **Wij** gaan naar **jullie**.
- **Zij** gaan naar **hen**.
- **Ik** geef **hun** het gevolgelste.
- **Ik** geef de offergaven aan **hen**.

Het woord 'er' als persoonlijk voornaamwoord.

Het woordje 'er' kan in het Nederlands zowel een bijwoord als een persoonlijk voornaamwoord zijn. Als 'er' een persoonlijk voornaamwoord is wordt er naar een bezitsvorm verwezen, en kan 'ervan' betekenen. In de volgende zin is 'er' een persoonlijk voornaamwoord:

- Heb jij maar één lotusbloem? Ik heb **er** veel. (Ik heb er veel van.)

Het woord 'het' kan ook een persoonlijk voornaamwoord zijn. Dat is het geval als 'het' een apart zinsdeel is en je 'het' door 'dat' kunt vervangen.

- Weet jij misschien waar mijn offerbrood is?
Nee, ik heb **het** niet gezien.
- Ben je nog naar de vergadering van de wab-priesters geweest?
Ja, **het** duurde heel lang en **het** was heel saai.

Online oefeningen:

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Persoonlijk-voornaamwoord/Persoonlijk-voornaamwoord-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Persoonlijk-voornaamwoord/Persoonlijk-voornaamwoord-2>

Het voornaamwoord kan zowel verwijzen binnen de tekst als buiten de tekst.

- **Zij** is een bijzonder mooie zangeres. (pers. vnw: verwijzing buiten de tekst)
- Ken je die zangeres? Nee, ik ken **haar** niet. (pers. vnw: verwijzing binnen de tekst)

Bezittelijk voornaamwoord

Een bezittelijk voornaamwoord geeft een bezit aan.

Alle woorden die bezittelijk voornaamwoord kunnen zijn, staan in onderstaand schema³:

Enkelvoud		
Eerste persoon	mijn	de (het) mijne
Tweede persoon	jouw (je)	de (het) jouwe
	uw	Uw
Derde persoon	zijn	de (het) zijne
	haar	de (het) hare
Meervoud		
Eerste persoon	onze	de (het) onze
	ons	
Tweede persoon	jullie	
	uw	de (het) uwe
Derde persoon	hun	de (het) hunne

Voorbeelden:

- **mijn** mastaba
- **jouw** kanopenkruik
- Geef de **mijne** eens terug
- Dat is de **jouwe**
- **Onze** moeder

Online oefeningen:

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bezittelijk-voornaamwoord/Bezittelijk-voornaamwoord-1>

<http://www.jufmelis.nl/woordsoorten/Bezittelijk-voornaamwoord/Bezittelijk-voornaamwoord-2>

Lijdend voorwerp

Zie Hoofdstuk 0

³ Bron: www.jufmelis.nl

Hoofdstuk 8

Deelwoord

In het cursusboek wordt het deelwoord beschreven als een bijvoeglijk naamwoord dat afgeleid is van een werkwoord. In het Nederlands verstaan we onder een deelwoord een woord dat eigenschappen deelt van zowel een werkwoord als een naamwoord. Er zijn twee verschillende deelwoorden: het onvoltooid deelwoord en het voltooid deelwoord.

Vooraf:

Er zijn 3 soorten werkwoorden:

1. Sterke werkwoorden.

Dit zijn werkwoorden waarbij de klank verandert als je het werkwoord in een andere tijd zet, of omgekeerd. Voorbeelden:

- Loop → Liep
- Vind → Vond

2. Zwakke werkwoorden

Bij zwakke werkwoorden verandert de klank niet als je het werkwoord in een andere tijd zet. Voorbeelden:

- Groeit → Groeide
- Leef → Leefde
- Werk → Werkte

Online oefenen:

<http://www.leestrainer.nl/Leerlijn%20werkwoorden/zwaksterk.htm>

3. Onregelmatige werkwoorden

Dit is een kleine groep werkwoorden, te weten: hebben, kunnen, mogen, willen, zijn en zullen. Deze werkwoorden hebben (deels) afwijkende vormen in de tegenwoordige tijd

Hebben → heeft

Kunnen → kan

...en ook de verleden tijd is niet altijd voorspelbaar:

Willen → Wou

Ben → Was

Mogen → Mocht

Het onvoltooid deelwoord.

Het onvoltooid deelwoord wordt gevormd door een zelfstandig werkwoord, gevolgd door d(e)(n). Voorbeelden:

- Lopend
- Gaande
- Verdedigende

Het onvoltooid deelwoord is *handelend* (actief).

Voorbeelden in H8: horende, sprekende, blijvende. (Handelend deelwoord)

Het voltooid deelwoord

Het voltooid deelwoord wordt bij zwakke werkwoorden gevormd door de werkwoordstam met het achtervoegsel –t of –d , vaak in combinatie met het voorvoegsel ge-

Voorbeelden:

Werken → gewerkt

Wonen → gewoond

Offeren → Geofferd

Horen → Gehoord

Bij onregelmatige en sterke werkwoorden is het achtervoegsel -(e)n

Gaan → Gegaan

Lopen → Gelopen

Ook treedt vaak een klinkerverandering op:

Blijven → Gebleven

Krijgen → Gekregen

Het voltooid deelwoord is *lijdend* (passief).

Voorbeelden in H8: gehoorde, geliefde

Er is in de Nederlandse taal nog een 3^e soort deelwoord, het *passief deelwoord* genoemd, maar deze vorm wordt tot het voltooid deelwoord gerekend, omdat het eveneens passief is.

Voorbeelden:

Slaan → Geslagen

Boenen → Geboend